

cap. 286 pri. (NCL. iv, 197.27 = Ri., 803); «Oh tu, Sra. Princesa --- lo que dien de ta Alteza yo no-u crec --- tu sols est la beatitut mia!— E dels pits de Tirant un suau sospir *sortí*, que acompanyat venia d'aquestes paraules. —Oh piadosa fe ---», cap. 269 (Ri., 767.4); «*sortir-ne* ab la nou del botifarrer» 1443 (DAG.)¹ No ens apartem gaire d'aquest matís fonamental, fins en casos en què té aplicació merament abstracta, a frec de la idea de 'destacar-se': «del capítol antic sien *surtits* e *surtien* encara diversos contrastes» c. 1390 mall. (BSAL VIII, 366b). «Cercant-li vado / que l'amansàs, / abonançàs / —de l'aríspea, / per sa vivea, / dubtant no *surtà*—, / com a la murta / yo la manege / e lago-tege ---», JRoig (Spill, 2885).

C) Amb tals exs. s'acosten molt d'altres, on, però, estem ja quasi en la idea de 'exir, venir a fora', sols que amb el matís encara de brusquedat o emergència prompta: «si lo moro li banya, solament, lo peu, e porta la calsa ab la sabata brodada, no serà menys de la sua boca no *surtia* alguna paraula, per hon porem conèixer si-u fa per amor ---», JoMartorell (Ag. II, 403); «del meu ànimo esforçat *surt* una esperança de gloriosa victòria de la batalla», en un inflat parlament del generalíssim musulmà id. (cap. 141, Ri., 404.10); «doncs, si bé scoltes, / leva-ls ulls alt, / fes un gran salt, / *surt* ab bell trunc, / ix d'aqueix fanc / hon jaus mullat / ---», JRoig (Spill, 12079).

D) Des de mj. S. xv i xvi, va tornant-se freqüent amb la idea d'*eixir* simple, predominant cada cop més: «Lo Redemptor / al qu'en --- secret, / no féu pertret / dones vinguessen, / ne res ne vessen; / mas lo matí, / quant ell *sortí* / resuscitat, / del vas tancat / e moniment, / com prestament / a ell plagué / tost ho sabés / tota la gent, / primerament / a dones, clar / se volc mostrar / --- / car bé sabia / tost --- preycarien / --- / públicament / ---», JRoig (Spill, 7862); «ploc molt, e per rahó de la Riera del Raval, hagueren a fer diverses trencs perquè la aygua *sortís* en lo vall ---» a. 1427 (Ardiis I, 253); *sir* (pres. 3) en el pastitx dantesc d'AFebrer (Inf. xxx, 27, veg. RABENT); «moriren molts de las pedres que *surtien* de la murade per los cops de la artilleria» en la defensa de Ciutadella contra els turcs, a. 1558 (BABL II, 78); «lo mobile s'esclatà --- y lo un tall *surtí* per davall terra ---» en fets paral·lels d'Eivissa, a. 1583 (Macabich, 47, més context en III, 256a1).

E) Una acc. peculiar dins aquesta idea general és la de l'aigua que brolla en sortidor, que emergeix en una deu etc., com en el *Tirant* de Galba: «lo castell trobaren-lo fornit de moltes vitualles --- ab una lúcida font d'aygua, que de la penya *sortia*» (pri. § 317, Ag. III, 345.5).

F) És també ben coneguda en català antic l'accepció 'sortejar, distribuir en sorts': «no *sortesca* ne faça *sortir* ne git per sort cuyrs --- en la carrera dels mercaders», S. XIV (i altres dues cites mall. S. xv, *AlcM* II, § 1); conformement al ll. SORTIR, it. *sortire* etc.

G) En fi, enllaçant amb aquesta i els exs. de 'resultar, destacar-se' que ja hem vist en sentit moral, tenim també exs. ja antics que ens recorden l'acc. primordial

del cast. SURTIR, 'conduir a efectes o deduccions, produir-ne': «experimentar si aquell vos *sortirà* per mijà de bona coneixença», JoMartorell (§ 141, Ri., 403.10); «peccat mortal és --- d'on *surt* / una conclusió verdadera: / que ---» en l'*Espill de Consciència* (escola eiximeniana, c. 1400, ed. EmCasanova, Univ. Val., Bna. 1981, lín. 519, p. 19; però en el passatge del *Somni de J. Joan* 2572 certament no es tracta d'idees tan decents). «--- Quants mals se seguesen per marques d'un regne al altre, e les pèrdues e defayçons que *surtien* als mesquins de sotsmeses» a. 1401 (Rubio Vela, *Epist. Val.*, 158.16).

En aquesta acc., però, constatem que sol haver-hi conjugació incoativa: «que-us plàcia reafirmar --- la dita refformació *sortescha* son degut effecte» ross. a. 1449 (RLR XLIX, 296); «pus és fet lo possible, e per lo dit impediment, *sorteix* no poder haver sinó los dits 20 lahuts» Bna., a. 1475; «--- causa qui en *surttescha* de aquell contracte» a. 1466, i «benefici e repòs promptament *surtessen* ---» a. 1469, en docs. giro-nins citats pel DAG. «Volríem --- saber --- de quals vocables de les dites lletres *sortexen* o són causades les preteses deshonorries» any 1399 (Rubio Vela, o. c., 134.52).

En la llengua moderna, pel que fa a l'ús de *sortir* i *eixir*, es marca essencialment el contrast entre dues parts del domini: 1) una d'exterior on *eixir*, és ple de vida popular (i en tots sentits) mentre que *sortir* solament s'empra en les accs. i usos dels grups A, B, C, E; i una altra d'interna, 2) on *sortir* és l'únic mot viu per a D i E (sense que *eixir* estigui oblidat, almenys en la llengua literària): la part 2) comprèn no sols el cat. central sinó les Balears i la major part del Princ.; la part 1) abraça quasi tot el P. Val., les marques d'Aragó i el ross.; i entremig, també en forma arquejada, hi ha una franja de transició on, en aquests sentits, s'usen més o menys tots dos verbs: comprenent els dos vessants de les Alberes, Pallars i altres rodalies del NO., les terres de l'Ebre, el Maestrat i extrem N. valencià, i les illes Pitiüses (cf. algun detall més en AORBB IV, 103; v, 26 i *AlcM*).

En general, és cert. Però exagera molt el concepte vulgar de les capitals valenciana i barcelonesa, donant *sortir* com estrany a les terres de València i de l'Ebre. En sentits com 'esquitllar-se', 'botar enlaire', 'brollar', se sent per igual en el Sud i en el Nord, fins als extrems: «a la cova hi ha corrent d'àiua, i l'arena *sortiix* paca dins de la cova» em descriuven muntanyencs a l'Oest d'Ontinyent (Fontanars, 1962); escriptors valencianíssims usen *sortix* en tals accs. (G. V., «Acció Valenciana», 20-II-1931); «*eixir*, *ixir*, *sortir*: es diu amb qualsevol dels tres verbs» feia constar el castellanenc Borràs i Jarque (BSCC XIV, 449); la zona d'ús abassegador de *sortir* arriba fins ben prop de l'Ebre (pron. *surtí* a les Borges Blanques, Arqués, BDLC VI, 52); en la part alta de Pall. i Ribag, per més que *eixir* sigui allà ben usual (III, 254a56ss., i n. 1), també s'hi sent *sortir*, i amb ampli ús a la manera barcelonina, en formes ben locals (*súrtiguen*, Jlluís Pall., *Pastors i Estrelles*, p. 144, veg. FURRO).